

Territori

La dimensió demogràfica de la ciutat de Girona

Jordi Xirgo

L'estació de Renfe i, al fons, el Barri Vell.

A. CUTILLER

La dimensió de les ciutats, des de la perspectiva d'ús, és un fet que va més enllà de la seva capacitat residencial. Un dels aspectes més rellevants per a una òptima gestió de les ciutats és reconèixer el nombre real d'habitants que hi resideixen.

Els registres oficials de població, especialment el padró municipal d'habitants, mostra deficiències evidents a l'hora d'esclarir quina és la xifra real d'habitants a la ciutat; l'Ajuntament de Girona duu terme, anualment, un càlcul de població total. La metodologia multivariable de càlcul relaciona habitants, habitatges i consums d'aigua, a més d'altres aspectes que hi estan vinculats.

Cada cop més, l'esclatxa entre les dades dels recomptes oficials de població i la població real és més ampla

La complexitat de la dimensió de la ciutat

Certament, el nombre de persones que viuen en una ciutat és un fet essencial de la seva idiosincràcia. La dimensió de les ciutats té efectes a tots nivells, des del seu pes en l'estructura territorial més àmplia fins als aspectes més quotidians vinculats a la gestió d'aquest territori urbanitzat.

Des de la perspectiva municipal, d'ajuntament, és evident que cal el reconeixement de la dimensió demogràfica del propi municipi. I, des del moment que la mobilitat tant laboral com residencial ha generat, segregat espais i ha definit jerarquies diverses de relació territorial, també el pes demogràfic dels municipis propers. Però l'evidència de la necessitat no va acompanyada de la claredat de les xifres reals de població. Cada cop més, l'esclatxa entre les dades dels recomptes oficials de població i la població real és més ampla. Si més no, ambdós termes (real i oficial) són habituals en les anàlisis territorials.

Quines són les causes d'aquestes diferències? Quins són els mitjans prospectius d'autoreferència que ens permeten acostar-nos a les xifres reals d'habitants?

L'Ajuntament de Girona, dins l'àmbit de treball de la Unitat Municipal d'Anàlisi Territorial (UMAT), es proposa l'objectiu d'escatir, amb periodicitat anual, quin és el nombre real de persones que viuen al municipi, caracteritzat, pel que fa a població, pel predomini absolut de l'àmbit urbà de la ciutat. Aquest text pretén posar de relleu aquesta tasca i explicar-ne els resultats.

Les xifres de referència de població deriven dels padrons d'habitants que, amb caràcter continu, gestionen cadascun dels municipis, amb la direcció i coordinació de l'Institut Nacional de Estadística (organisme

autònom adscrit al Ministerio de Economía de l'Estat espanyol) i del Censo de Población y Vivienda. Aquest darrer recompte té lloc els anys acabats en 1. Per tant, el darrer és el de l'any 2001. A través de qüestionari es recullen dades tant demogràfiques com d'habitatges, ocupació o mobilitat.

Tant els padrons com els censos de població són de caràcter universal

i homogenis a l'Estat espanyol, fet que permet la comparació de dades. Aquesta qualitat és el tret distintiu respecte a d'altres possibles fonts de dades demogràfiques.

Sens dubte la possibilitat de disposar d'una única forma de registre de població permet establir comparacions equitatives i aquest fet és, si més no, insubstituïble. Amb tot, creiem convenient posar de relleu les defi-

Ortoimatge 2004.

ciències d'aquests recomptes a l'hora de determinar quin és el nombre efectiu de població d'un municipi.

Les ciutats són espais essencials de relacions entre persones. En la configuració del terme ciutat, en la seva concepció sistemàtica, el més significatiu és la capacitat de relacionar-se: són les relacions que creen ciutat, relacions en sentit ampli. La concepció de ciutat en criteris estrictament demogràfics o de volum de població no ens permet dimensionar correctament l'abast de la ciutat, la seva importància en un context territorial més ampli.

Les ciutats han de ser governades: vet aquí els ajuntaments. Aquest govern ha de procurar el funcionament correcte d'aquestes relacions de forma que garanteixi el dret als ciutadans que en formen part d'un ús òptim i de qualitat d'aquest territori urbà.

La dimensió de la ciutat la marca, en darrer terme, l'abast de les relacions que s'esdevenen en aquesta ciutat. Així, la ciutat cal entendre-la com un subsistema d'un sistema territorial més ampli, que els estudiosos del territori sovint anomenen «ciutat de ciutats». Des de la perspectiva del govern de la ciutat, els efectes de la dimensió d'aquesta van més

enllà del pes demogràfic. Els usuaris de la ciutat no són solament els qui hi resideixen.

De forma simple, i representant la (dis)funció dels recomptes oficials de població, podem definir tres nivells d'usuaris de la ciutat: els que hi accedeixen de forma eventual o diària per a relacions diverses (laborals, d'oci, comerç, administratives, sanitàries, formatives); aquells que de forma temporal fixen la residència a la ciutat la major part de dies però no es reconeixen habitants de la ciutat; i finalment aquells que de forma permanent tracen «el cicle vital quotidià» en l'àmbit de la ciutat i així ho manifesten a través del registre padronal.

Quan pretenem respondre a la pregunta de qui viu realment a Girona no volem ni pretenem dimensionar la ciutat. Amb el dubte plantejarem i posem de relleu la diferència entre les xifres de població que voluntàriament es registren i aquelles persones que són usuàries «absolutes» de la ciutat però que no consten al padró. Val a dir que el caràcter voluntari de l'empadronament no deixa de ser, en molts casos, un fet induït pel marc legal de l'ús de serveis socials, com és el cas de l'educació o la sanitat.

Per tant, en aquest marc complex de relacions que és la ciutat, l'esforç d'esbrinar, anualment, quin és el nombre de persones que hi viuen entenem que ajuda a fer més funcional aquest espai, dimensiona les necessitats reals dels ciutadans.

El càlcul de població real a la ciutat

És evident que no tothom que viu a la ciutat de Girona hi està empadronat. El problema sorgeix quan la diferència entre aquestes dues xifres és rellevant. Si la mesura d'un bon govern de ciutat és la suficiència de recursos dotacionals i de serveis per als ciutadans, ¿com justifica aquest mateix govern el nombre de persones que en fan ús? ¿És just el criteri retributiu si prenem com a referència bàsica el nombre de persones empadronades?

Malgrat l'obligatorietat d'inscripció en el padró d'habitants del municipi on es resideix habitualment, és cert que el compliment d'aquesta norma no és absolut. La percepció de l'obligatorietat d'inscripció no és present per a moltes persones. L'empadronament és sovint un tràmit més, un mitjà per assolir garanties d'assistència o permanència. Majoritàriament, el que porta a empadronar-se són causes indirectes. En alguns casos, l'empadronament voluntari sense motius induïts és per causes sentimentals o de confirmació de pertinença a un nucli concret. Altres casos, per estalvi fiscal o amb finalitats electorals (constar en el cens electoral d'un municipi concret, sigui primera o segona residència).

La disparitat sobre els motius de l'empadronament és molt àmplia i va més enllà de la concepció essencial de l'obligació d'estar empadronat a un lloc concret, pretesament habitual. És en moments com en l'imme-

No tothom que viu a la ciutat de Girona hi està empadronat. El problema sorgeix quan la diferència entre les dues xifres és rellevant

diat procés de regularització de la immigració que aflora un nombre important de residents habituals no registrats.

La tasca d'aproximació a la població efectiva es basa en un procés multivariable on es posa en relació les persones i l'habitatge o el grau d'ocupació d'aquest. En concret, les dades inicials són el padró d'habitants, el cens d'edificis i locals municipals, el registre de consum d'aigua, la base de llicències d'obres i el cadastre.

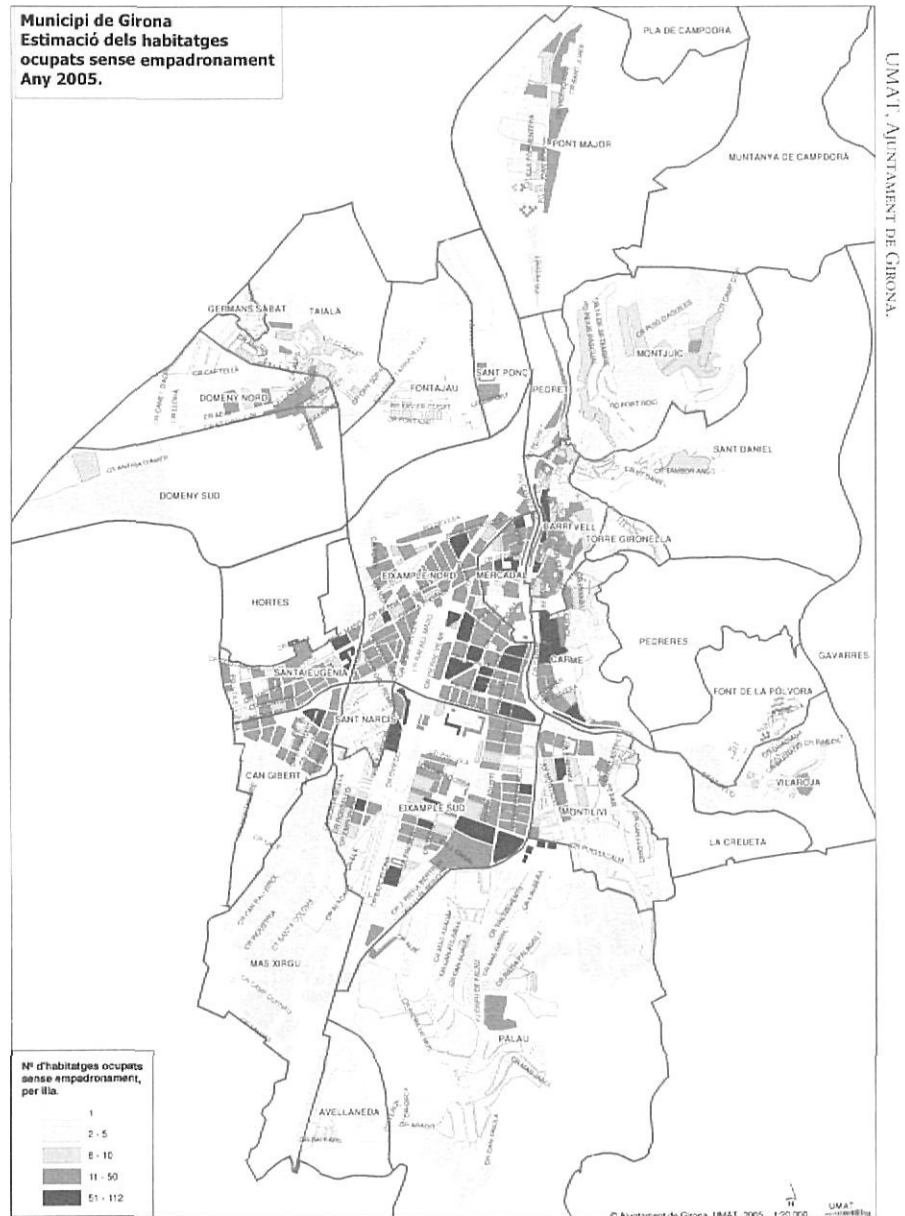
La metodologia de càlcul

La proposta de càlcul de població municipal té caràcter estimatiu: això és, a partir de dades generals sobre ocupació i consums mitjans es determina el nombre final de persones que resideixen en una llar. La xifra és, lògicament, indicativa del nombre total d'habitants, però ajustada al sostre real de residents.

Les dades de partida s'obtenen del padró municipal d'habitants. L'adscripció de persones a una adreça concreta permet avaluar el nombre de llars declarades (habitatges amb ocupació permanent). Es parteix, doncs, de la distribució de llars a la ciutat (adreça de l'habitatge) i del càlcul de persones per llar.

Una segona base essencial per al càlcul és el cens d'edificis i locals municipal. Aquesta base municipal, creada el 1999 i des d'aleshores en manteniment permanent, recull el conjunt d'edificacions de la ciutat i la descripció interna de locals, amb indicació de l'ús (habitatge, activitat, garatge...). La base s'originà a partir d'una intensa revisió del total d'edificis de la ciutat i es manté, bàsicament, a partir del seguiment de les obres.

Aquesta base és el referent territorial de bona part de les relacions

que esmentàvem anteriorment. Permet situar amb precisió els edificis i el seu contingut, diferenciant el seu ús i estat (obres, ruïnós, actiu).

La relació de valors d'ocupació de llars (padró) respecte a l'ús i estat dels locals que es registren en aquest cens d'edificis i locals dona com a resultat la localització d'habitatges sense registre padronal. El resultat és la distinció

entre habitatges ocupats amb registre padronal (llars), habitatges acabats sense registre d'ocupació però amb possibilitats de ser destinats a lloguer o ocupació permanent no declarada, i habitatges en obres o ruïnosos.

Una font indirecta d'avaluació de la possibilitat d'ocupació real d'un habitatge s'obté a partir del registre de comptadors de consum d'aigua.(1) D'aquests comptadors s'exclouen els

Carrer de la Cort Reial. Façanes ortorectificades.

comunitaris, d'activitat, els d'equipaments públics i privats i els d'obres. Dels restants, es considera que corresponen a habitatges buits quan registren consums nuls per un període mínim de tres mesos.

Contrastar el resultat d'aquest darrer procés amb les dades anteriors (llars i habitatges) ofereix resultats amb prou fiabilitat per determinar el parc d'habitatge buit de la ciutat i, complementàriament, l'habitatge de lloguer o d'ocupació habitual no declarat.

La revisió de les dades cadastrals i de distribució de la propietat és un element més a considerar a l'hora d'avaluar el possible parc d'habitatges de lloguer. El seguiment del procés cadastral permet també, igual com succeeix amb les llicències d'obres, detectar aquells casos de canvi de propietat, de reformes temporals o d'ocupació immediata de l'obra prèviament a la primera ocupació.

Com a darrer procés de depuració de dades es contrasta els habitatges amb la ubicació d'activitats de la ciutat.(2)

A partir d'aquí s'esdevé l'exercici pròpiament deductiu, d'estimació de població real. El coneixement dels habitatges ocupats no declarats i el seu consum d'aigua permet valorar el nombre de persones que resideixen al municipi.

L'agregació total de dades i el coneixement de la fiabilitat de cadas-

cuna d'aquestes permet acostar-se a una xifra ajustada al total de població resident.

Cal posar de relleu el component territorial en tot el procés. En darrer terme, la variable que permet la coordinació d'informació diversa és la seva correcta ubicació a la ciutat. Partint de la premissa que el territori és l'escenari de les diverses dinàmiques, fluxos o relacions que hi tenen lloc, l'Ajuntament de Girona disposa d'una base de referència territorial (BRT) que possibilita el correcte emplaçament dels diversos padrons o fonts de dades que fan referència al territori. La base de referència territorial forma part d'un sistema més ampli, anomenat sistema d'informació territorial (SIT), que permet la coordinació i depuració de dades corporatives. El tret rellevant, i sens dubte més atractiu, del SIT és la capacitat de georeferenciació de la informació o, simplificant, la representació cartogràfica i anàlisi de les dades corporatives.

El resultat

A mitjan 2005, Girona tenia poc més de 46.000 habitatges. D'aquests, uns 3.500 es trobaven en obres (1,3% del total).

Al mateix moment de l'anàlisi, el nombre de llars segons el padró

municipal d'habitants era de 31.869 (habitatges ocupats), amb 87.352 persones empadronades.

La diferència entre els habitatges registrats com a ocupats i el total d'habitatges a la ciutat és evident i sobta per la contundència de les xifres: excloent els habitatges en obres, el total d'habitatges hàbils que no registren ocupació «oficial» era de prop de 10.800.

La revisió de l'ús dels habitatges a partir de les dades de consum d'aigua donava com a resultat un total de 582 habitatges desocupats.(3) En conseqüència, els habitatges suposadament ocupats però no registrats com a llars eren, aproximadament, 10.200.

El càlcul d'ocupació mitjana de les llars es concretava en 2,75 persones/habitatge. Per tant, la projecció immediata del total d'habitants de Girona era de més de 115.000 habitants. Segurament, la mitjana d'ocupació dels habitatges no registrats com a llars és inferior al 2,75, ja que en molts casos no es correspon a nuclis familiars (pares i fill/s) sinó a persones soles o parelles. Per contra, però, cal tenir present la incidència de la població universitària o els immigrants, amb ocupacions similars o superiors a la mitjana.

En qualsevol cas, més enllà de la concreció de la xifra última de població, aquells que anomenàvem usuaris

La diferència entre els habitatges registrats com a ocupats i el total d'habitatges a la ciutat sobta per la contundència de les xifres

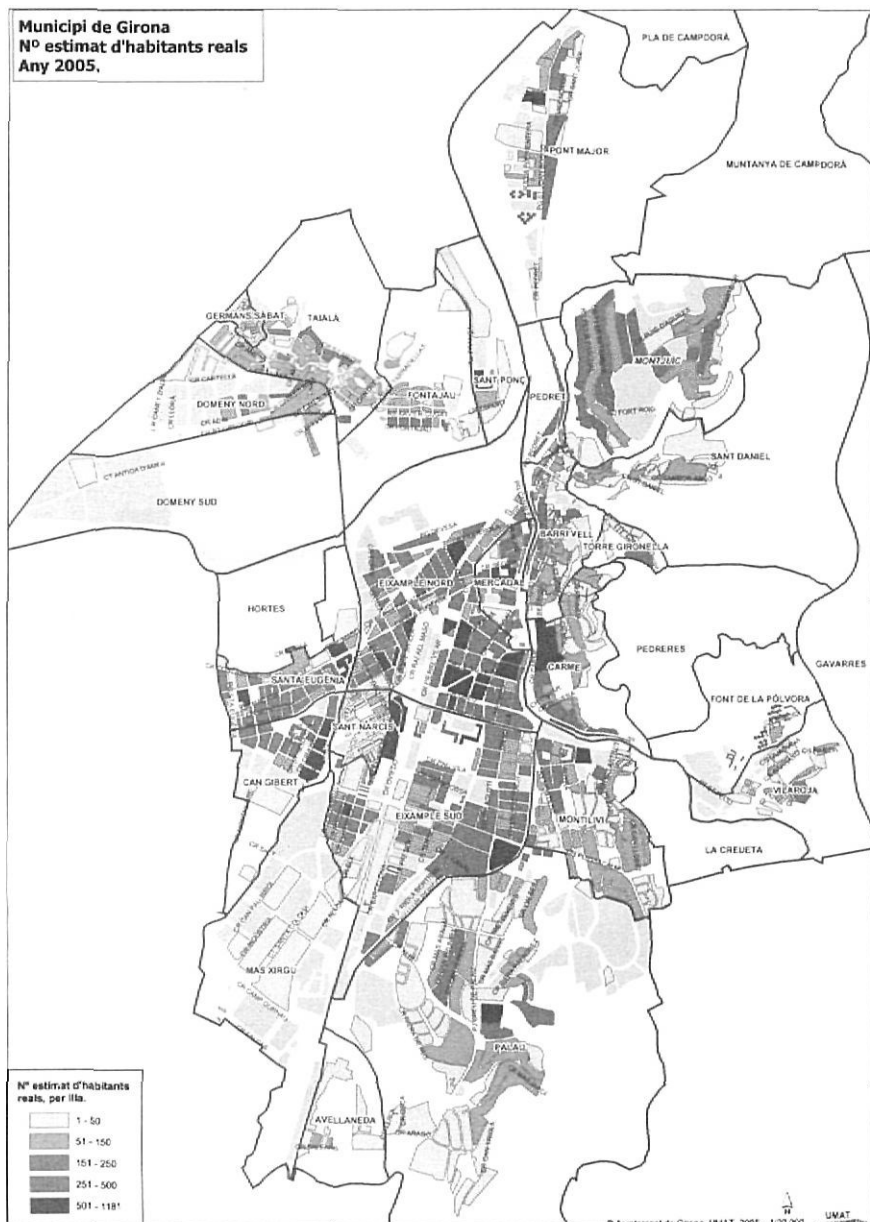
«absoluts» són notablement superiors als que determinen les fonts oficials de registre demogràfic: 27.600 persones més que el registre padronal (115.000 de població real i 87.400 registres en el padró d'habitants). Una diferència, superior, del 31,5%.

La contrastació de resultats és un exercici necessari per a la seva reafirmació. En aquest cas, la revisió de resultats respecte del procés d'anàlisi de l'any anterior mostra un lleuger descens del nombre d'habitatges buits (658 a l'inici del 2004), un descens del nombre d'habitatges ocupats no registrats com a llars, tot plegat en el marc d'un context general de creixement accelerat del parc d'habitatges. La coherència de resultats entre ambdós processos, juntament amb les mostres de camp escollides a partir de les dades de resultants, ofereix evidències de correcció metodològica del conjunt.

Encara que de forma indirecta, l'anàlisi del dimensionament demogràfic del municipi permet valorar també la capacitat real d'acollida de persones a partir del total del parc d'habitatges disponible. Actualment, i partint d'ocupacions mitjanes de persones/habitatge, la ciutat de Girona és l'àmbit funcional quotidià (que no d'usuaris circumstancials) de 125.000 persones.

El resultat del conjunt del procés mostra com la dimensió de ciutat a partir de criteris demogràfics convencionals conté déficits importants. La funcionalitat de l'espai urbà ha de considerar les necessitats reals de la població permanent i aquesta escapa dels recomptes oficials de població. Cal, doncs, avançar en propostes més elaborades, multivariables, per copsar l'abast de les ciutats i pobles.

Jordi Xirgo i Tarrés és geògraf. Cap de la Unitat Municipal d'Anàlisi Territorial (Umat) de l'Ajuntament de Girona.

Notes

1. Dades obtingudes a través de l'empresa Aigües de Girona, Salt i Sarrià de Ter, SA.
2. Pel que fa a activitat, s'han iniciat recentment les tasques d'elaboració d'un cens propi d'activitat, ja que aquesta és una informació amb mancances importants pel fet que no té un tractament unitari en la gestió municipal.
3. Cal posar de relleu l'enorme discrepància entre les dades d'habitatge buit entre els valors obtinguts en l'estudi que aquí es presenta (uns 600 habitatges) i els resultats que ofereix el Censo de Población y Vivienda 2001 de l'Instituto Nacional de Estadística (7.381).